

การศึกษาเครือข่ายทางสังคมของขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตร จังหวัดเชียงใหม่

A Study of Social Networks of the Chiang Mai Anti-Thaksin Shinawatra Movement

จุฑามาศ สังข์เงิน

Jutamas Sangngoen

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Email: sangngoen@gmail.com

Received March 28, 2023; **Revised** May 10, 2023; **Accepted** June 5, 2023

Abstract

The purpose of this academic article is to present a study of the Chiang Mai anti-Thaksin Shinawatra movement, using the concept of social network analysis as the main concept to understand the formation and dynamics of social movements in Chiang Mai between 2005 and 2014. The objective is to study the network and the framing process of the Chiang Mai anti-Thaksin movement. A methodological approach based on qualitative research was used for this research. Data were gathered by conducting in-depth interviews with two groups: 12 anti-Thaksin movement leaders and their networks, and 12 anti-Thaksin movement participants. The analysis found that a network previously existing in Chiang Mai is the foundation of the anti-Thaksin movement, which is a political movement and civil society that has fought for rights and democracy since the October Revolution on October 14, 1973. The most significant network groups that have played a pivotal role in the anti-Thaksin movement are the NGOs, the former October Students Network, and the middle-class network in Chiang Mai. Consequently, the Chiang Mai anti-Thaksin movement has become a significant ally of the powerful anti-Thaksin movement and has exerted a lasting impact on Thai politics to date. The research findings indicate that the Chiang Mai anti-Thaksin movement is rooted in the legacy of the people's movement that previously supported the struggle for democracy, freedom, equality, and social justice. However, over time, the movement has transformed into one that embraces anti-democratic, nationalist, and conservative ideologies. This evolution sets the

anti-Thaksin movement in Chiang Mai apart from the anti-Thaksin movements observed in other regions, making it distinct and unique in its ideological orientation.

Keywords: Social Network Analysis; Social movement; Anti-Thaksin Movement

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาเครือข่ายทางสังคมของขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) เป็นแนวคิดหลักในการทำความเข้าใจการก่อตัวและพลวัตรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครือข่ายและกรอบความคิดของขบวนการต่อต้านทักษิณเชียงใหม่ การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณและกลุ่มเครือข่าย จำนวน 12 คน และ 2) ผู้เข้าร่วมชุมนุมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ จำนวน 12 คน ผลการศึกษาพบว่า ขบวนการต่อต้านทักษิณ จังหวัดเชียงใหม่ประกอบขึ้นจากกลุ่มเครือข่ายที่มีมาก่อนหน้าในจังหวัดเชียงใหม่ (pre-existing network) ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและภาคประชาสังคมที่เคยมีบทบาทต่อสู้เพื่อสิทธิและประชาธิปไตยมาตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 โดยกลุ่มเครือข่ายที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อขบวนการ คือ เครือข่ายนักพัฒนาเอกชน (NGOs) เครือข่ายนักศึกษาเดือนตุลาในอดีต และเครือข่ายชนชั้นกลางในจังหวัดเชียงใหม่ จึงกลายเป็นแนวร่วมสำคัญของขบวนการต่อต้านทักษิณที่ทรงพลังและส่งอิทธิพลต่อการเมืองไทยจวบจนปัจจุบัน ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่เป็นมรดกของขบวนการภาคประชาชนที่ก่อนหน้านี้เคยสนับสนุนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรมในสังคม แต่ต่อมาได้กลายเป็นขบวนการที่มีแนวทางต่อต้านประชาธิปไตย ชาตินิยม และอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณในภูมิภาคอื่น

คำสำคัญ: เครือข่ายทางสังคม; ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง; ขบวนการต่อต้านทักษิณ

บทนำ

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ในปีพ.ศ.2548 ประเทศไทยเกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองที่ได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชนเข้าร่วมกับขบวนการมากที่สุดหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 การก่อตัวของ “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ภายใต้การนำของกลุ่มนายสนธิ ลิ้มทองกุล สื่อสารมวลชน ได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและพรรคไทยรักไทยในประเด็นปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนของตระกูลชินวัตรและพวกพ้อง การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย การใช้อำนาจในทางมิชอบ การเป็นเผด็จการรัฐสภา การแทรกแซงองค์กรอิสระ รวมถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนผ่านนโยบายปราบปรามยาเสพติดและกรณีตากใบ กลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากเครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรภาคประชาชนจากทั่วประเทศ จนการเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ยกระดับสู่การขับไล่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรออกจากตำแหน่ง จนเกิดความขัดแย้งแตกแยก

ในสังคมระหว่างผู้สนับสนุนทักษิณและกลุ่มพันธมิตร ฯ จนยุติลงด้วยการทำรัฐประหารในพ.ศ. 2549 และยุบพรรคไทยรักไทยในปีถัดมา หลังจากนั้นกลุ่มพันธมิตร ฯ ยังคงดำรงบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเมืองไทยด้วยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอ จนนำไปสู่การยุบพรรคพรรคพลังประชาชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของทักษิณ ชินวัตรในปี พ.ศ. 2550 หลังจากนั้นกลุ่มพันธมิตร ฯ ได้ลดบทบาทลงไป จนกระทั่งพรรคเพื่อไทยที่เป็นการสืบทอดอำนาจได้ขึ้นเป็นรัฐบาลอีกครั้งในปีพ.ศ. 2554 และเร่งผลักดันกฎหมายนิรโทษกรรมที่เอื้อประโยชน์แก่ทักษิณ ชินวัตร จึงมีการก่อตั้ง “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ที่นำโดย สุเทพ เทือกสุบรรณ และเครือข่ายผู้สนับสนุน พวกเขายังคงเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านทักษิณโดยได้รับแรงสนับสนุนจากภาคประชาสังคมและประชาชนทั่วประเทศเช่นเดียวกัน มีการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองและสถาบันทางการเมืองไม่มีเสถียรภาพ จนนำไปสู่การทำรัฐประหารอีกครั้งเมื่อเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ขบวนการต่อต้านทักษิณที่ประสบความสำเร็จในผลักดันประเด็นการเคลื่อนไหวของตนจึงได้รับความสนใจทำการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวมากมาย เช่น การศึกษายุทธศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรโดย ปณิธาน พิชาลัย การศึกษาเรื่องขบวนการกลุ่มพันธมิตร ของนฤมล ทับจุมพล (Thabchumpon, 2016) และการศึกษาความเคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนการฝ่ายขวา โดยนพพล อาษามาส (Kraiphon, 2013) แต่ไม่มีการศึกษาใดที่มุ่งทำความเข้าใจขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรในระดับท้องถิ่นอย่างรอบด้าน งานวิจัยนี้จึงมุ่งให้ความสนใจขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหวที่สามารถระดมการสนับสนุนจากคนเชียงใหม่ได้จำนวนมาก โดยในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรเชียงใหม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายที่สนับสนุนกลุ่มเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและจัดการชุมนุมขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ดังเช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเชียงใหม่ เครือข่ายองค์กรประชาชนภาคเหนือ และเครือข่ายเยาวชนกู่ขาคีเชียงใหม่ ภายหลังกลุ่มพันธมิตร ฯ ได้ยุติบทบาทลง ก่อนจะกลับมาเคลื่อนไหวเป็นขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้การนำของ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) โดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของผู้สนับสนุนกลุ่มกปปส. เช่น กลุ่มกปปส.เชียงใหม่ กลุ่มเสรีชนคนเชียงใหม่ กลุ่มคนเชียงใหม่หัวใจรักชาติ และชมรมคนรักในหลวงเชียงใหม่ ซึ่งการเคลื่อนไหวของกลุ่มขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่เหล่านี้ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับกลุ่มเครือข่ายที่มีมาก่อนหน้าในจังหวัดเชียงใหม่ (pre-existing network) และเป็นรากฐานสำคัญในการเป็นแหล่งในการระดมมวลชนสนับสนุนและทรัพยากรสำคัญที่ใช้ในการเคลื่อนไหว รวมถึงเป็นแหล่งองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อกระบวนการก่อตัวและการรวมหมู่ของขบวนการต่อต้านทักษิณ การศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณในจังหวัดเชียงใหม่จึงมีความน่าสนใจศึกษาในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับท้องถิ่นที่เคลื่อนไหวอย่างทรงพลังและมีบทบาทสนับสนุนขบวนการหลักได้อย่างเข้มแข็ง

ในปัจจุบันแม้จะมีการศึกษาที่อธิบายปรากฏการณ์และทำความเข้าใจขบวนการต่อต้านทักษิณที่ทำการศึกษาในหลากหลายมิติ แต่กลับยังไม่สามารถสำรวจปัจจัยอันแตกต่างหลากหลายภายในกลุ่มพันธมิตรและกลุ่มกปปส. อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาที่อธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายที่ดำรงอยู่ (Pre-Existing Network) เข้ากับการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านทักษิณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถูกมองว่าเป็นพื้นที่ฐานเสียงสำคัญของทักษิณ ชินวัตรและกลุ่มนปช. แต่กลับมีความเชื่อมโยงกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตและภาคประชาสังคม ร่วมกับกลุ่มชนชั้นนำและชนชั้นกลางในเขตเมือง ตลอดจนกลุ่มการเมืองที่มีบทบาท

ในท้องถิ่นของเชียงใหม่ ที่รวมกลุ่มกันเป็นขบวนการต่อต้านทักษิณ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จึงต้องการเสนอคำอธิบายต่อการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ ชินวัตรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีคำถามในการวิจัย 1) ขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่มีการก่อรูปเครือข่ายและการขยายเครือข่ายอย่างไร โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) มาศึกษาการก่อรูปเครือข่ายขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่เป็นแนวคิดหลักในการทำความเข้าใจการก่อตัวและพลวัตรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ ที่เคลื่อนไหวระหว่างปีพ.ศ.2548-2557 และ 2) ขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่มีกระบวนการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดที่หลอมรวมกลุ่มเครือข่ายที่มีความแตกต่างหลากหลายทางความคิดและเป้าหมายเข้าเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกันอย่างไร โดยใช้ทฤษฎีกรอบโครงสร้างความคิดเป็นกรอบในการศึกษา งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณและกลุ่มเครือข่าย จำนวน 12 คน และ 2) ผู้เข้าร่วมชุมนุมกับขบวนการต่อต้านทักษิณ จำนวน 12 คน

ในการศึกษาวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) มีการศึกษาวิจัยอยู่จำนวนหนึ่งที่เป็นการศึกษาทั้งในขบวนการต่อต้านทักษิณและขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองอื่น ดังเช่น การศึกษาของ นฤมล ทับจุมพล (Thabchumpon, 2016) ที่ทำการศึกษากลุ่มพันธมิตรโดยใช้กรอบคิดเครือข่ายทางการเมือง (Political Network) พบว่ากลุ่มพันธมิตรเป็นการสร้างแนวร่วมระหว่างกลุ่มองค์กรทั้งด้านชนชั้นและอาชีพที่หลากหลาย ทำให้สามารถระดมมวลชนและทรัพยากรทางการเงินในหลายระดับได้ ทำให้สามารถระดมมวลชนและทรัพยากรทางการเงินในหลายระดับได้ และยังชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายภายในขบวนการมีโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน และมีกลไกการทำงานของเครือข่ายที่ผูกขาดการตัดสินใจตามลำดับชั้นโครงสร้างองค์กรที่เป็นแบบแนวดิ่งและไม่มีความเป็นประชาธิปไตย โดยเครือข่ายภาคประชาชนมีอำนาจการต่อรองน้อยกว่า และต้องร่วมมือเพื่อพึ่งพาทรัพยากรของเครือข่ายชนชั้นนำและชนชั้นกลางที่มีศักยภาพทำหยาจรัฐได้ ทำให้ทิศทางของการเคลื่อนไหวมุ่งไปสู่ทิศทางแบบอนุรักษนิยม ราชชาตินิยม และมีจุดยืนที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นกลางในเมือง แต่ถึงกระนั้นการศึกษาชิ้นนี้ก็ยังไม่สามารถทำให้เห็นถึงบทบาทและปฏิสัมพันธ์ของแต่ละเครือข่ายที่ส่งผลขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งต่อมามงานวิจัยของ อัจฉิมา ไกรพันธ์ (Kraiphon, 2013) ได้นำเอาแนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายมาศึกษา “เครือข่ายจุฬาเชิดชูคุณธรรม” อันเป็นเครือข่ายภายในขบวนการต่อต้านทักษิณที่มีบทบาทนำอย่างมากในช่วงการชุมนุมพันธมิตรไปจนถึงการชุมนุมของกลุ่มกปปส. โดยพบว่าขบวนการก่อตัวขึ้นจากสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้บริหารสถาบัน คณาจารย์ บุคลากร และศิษย์เก่ากลุ่มต่าง ๆ ที่มีการสร้างเครือข่ายยาวนานและกว้างขวางผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันและช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันเช่นเดียวกับในงานของนฤมล นอกจากนี้ยังมีการนำกรอบการวิเคราะห์เครือข่าย (network analysis) ไปใช้ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ “กลุ่มเสื้อแดง” (นปช.) ของนพพล อาชามาส (Archamas, 2015) ซึ่งขยายขอบเขตคำอธิบายเครือข่ายที่ขับเคลื่อนขบวนการให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่ากลุ่มขบวนการเสื้อแดงเป็นผลมาจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับปัจเจกชนและระดับองค์กรในท้องถิ่น เช่น พ่อค้าแม่ค้าในตลาด ครู คณะกรรมการประจำท้องถิ่น และนักธุรกิจ พวกเขาต่างมีความคับข้องใจทางการเมืองและเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน จึงเริ่มต้นสร้างความสนิทสนมและรวมตัวกันเหนียวแน่น มีการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกัน ทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ จิตสำนึก และมีความรู้สึกร่วมกันด้านความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายก็มีลักษณะสำคัญคือ การเป็นองค์กรแนวราบ ที่อาศัยประสบการณ์การทำงาน

จัดตั้งในการขยายมวชนเพื่อสร้างเครือข่ายระดับหน่วยย่อยที่มีการติดต่อกันและทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ขบวนการเสื้อแดงเชียงใหม่จึงมีฐานมวชนสนับสนุนขนาดใหญ่และระดมทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาของณฤมลและอัจฉิมาีความสอดคล้องกันในมุมมองต่อเครือข่ายภายในขบวนการเสื้อเหลืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเครือข่ายที่ส่งผลต่อพลวัตของขบวนการ แต่ทว่าการศึกษาที่จำกัดเพียงในพื้นที่เมืองทำให้ยังไม่สามารถนำไปใช้อธิบายขบวนการต่อต้านทักษิณในบริบทภูมิภาคที่มีประวัติศาสตร์การเมืองต่างออกไปได้ ขณะที่งานของนพพลได้ชี้ให้เห็นถึงบริบทเฉพาะตัวของจังหวัดเชียงใหม่ อันส่งผลต่อการก่อตัวของขบวนการเสื้อแดงอย่างแข็งแกร่ง ด้วยเหตุนี้การวิจัยชิ้นนี้จึงจะทำทนายข้อค้นพบของณฤมลและอัจฉิมาในประเด็นเครือข่ายภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ และใช้งานของนพพลเป็นกรอบในการทำความเข้าใจเครือข่ายภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

บทความหลัก

แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) เป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อทำความเข้าใจเครือข่ายภายในขบวนการ โดยเน้นความสำคัญของเครือข่ายที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (indigenous networks) ว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง Anthony Oberscall (Oberscall, 1973) เสนอว่าการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลเพื่อเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวไม่ได้มีเพียงความคับข้องใจเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการมี “องค์กร” หรือ “ผู้นำ” ในหมู่ผู้คนที่ได้รับความคับข้องใจเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญ ซึ่งองค์กรหรือผู้นำดังกล่าวจะมาจากเครือข่ายที่ดำรงอยู่แล้ว (pre-existing forms of network) เช่น สมาคมหรือชุมชนที่มีอยู่ภายในกลุ่มประชากรนั้น ดังนั้น การทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงจำเป็นต้องศึกษา “กลุ่มองค์กรที่ดำรงอยู่ก่อนจะมีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” (pre-existing group organization) องค์กรเหล่านี้จะมีอัตลักษณ์ร่วมกันและมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่แน่นแฟ้นภายในหมู่สมาชิก เพราะมีการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันผ่านความสัมพันธ์ที่มีนัยเชิงสัญลักษณ์และศีลธรรม เช่น องค์กรชุมชน (communal organization) และองค์กรสมาคม (association organization) ซึ่งเป็นการรวมตัวที่เป็นแบบแผนมีความผูกพันที่สะท้อนถึงผลประโยชน์ของกลุ่ม เช่น สภาพแรงงาน พรรคการเมือง หรือองค์กรอาสาสมัคร เป็นต้น อันส่งผลให้กลุ่มองค์กรที่ดำรงอยู่ก่อนจะมีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเหล่านี้มีศักยภาพในการระดมมวชนและทรัพยากรสนับสนุนเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างมาก (Jenkins, 1983) ด้วยเหตุนี้การก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวจึงเป็นเรื่องของคนที่มีมือร่วมกันอยู่ก่อนแล้วประกอบเข้าด้วยกัน เปลี่ยนเครือข่ายที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านี้ไปสู่ขบวนการที่แตกต่างออกไป ยิ่งไปกว่านั้นโครงสร้างองค์กรของเครือข่ายก็จะพัฒนาและขยายตัวไปตามทิศทางของตนเอง (Phatharathananunth, 2006)

เช่นเดียวกันกับ Mario Diani (Diani, 2003) ที่ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มักสนใจเฉพาะโครงสร้างและพลวัตของการกระทำรวมหมู่ด้วยการรอบการวิเคราะห์ในระดับมหภาค (macro) จึงทำให้มองข้ามการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะ “เครือข่าย” ที่เชื่อมโยงตัวแสดงอันหลากหลายไป Diani จึงเสนอให้การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมาเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์เครือข่าย (network analysis) ที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างกับตัวแสดงเป็นเครือข่ายโยงใยอันหลากหลายและซับซ้อน อันจะทำให้

การศึกษาสามารถพิจารณาเชื่อมโยงจากระดับจุลภาค (micro) ไปสู่ระดับมหภาค (macro) ได้ และเห็นว่าการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจะช่วยทำความเข้าใจกลไกและพลวัตของขบวนการทางสังคม อันจะนำไปสู่การระบุหน้าที่ของแต่ละบุคคล (องค์กร) ในขบวนการ เพื่ออธิบายการเคลื่อนไหวของขบวนการได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น และยังทำให้เห็นโครงสร้างของขบวนการที่ชัดเจน อีกทั้งการวิเคราะห์วัฒนธรรมและการให้ความหมายจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจการก่อรูปคุณค่าและอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการรับรู้และการแสดงออกของผู้เข้าร่วมขบวนการด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การศึกษาของ Florence Passy (Florence, 2003) ที่พบว่าเครือข่ายทางสังคมระดับปัจเจกบุคคล (networks of individuals) มีบทบาทหน้าที่ต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการใน 3 แง่มุม ได้แก่ 1) เครือข่ายมีบทบาทในการสร้างและส่งเสริมอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลและก่อรูปอุดมการณ์และจิตสำนึกทางการเมืองของสมาชิกในเครือข่าย อันจะทำให้เกิดผลสะท้อนต่อพวกเขาเมื่อเกิดประเด็นปัญหาทางการเมืองที่กระทบต่ออุดมการณ์ดังกล่าว เครือข่ายจึงมีหน้าที่สำคัญในการขัดเกลาทางสังคมซึ่งเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล 2) เครือข่ายเป็นช่องทางในการระดมผู้สนับสนุนขบวนการ กลุ่มก้อนทางสังคมมีบทบาทเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้เข้าร่วมให้เข้าสู่ขบวนการและเปลี่ยนรูปจิตสำนึกทางการเมืองของปัจเจกบุคคลไปสู่การกระทำรวมหมู่ได้จริง และ 3) เครือข่ายมีบทบาทในการก่อรูปการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลในการที่จะเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการ ทั้งนี้เพราะปัจเจกบุคคลจะทำการพิจารณาตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลที่จะเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองเพื่อประเมินถึงต้นทุนต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงในการเข้ามีส่วนร่วม โอกาสประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งผู้เข้าร่วมสนับสนุนจะได้รับอิทธิพลจากการกระทำของผู้เข้าร่วมคนอื่นในขบวนการ

ซึ่งสอดคล้องกับ Mario Diani (Diani, 2003) ที่เห็นว่าผู้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวมักเชื่อมโยงกันผ่านความสัมพันธ์ทั้งในระดับส่วนตัวและสาธารณะมาก่อนที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นขบวนการเคลื่อนไหว ดังเช่นความสัมพันธ์ทางตรงจากความเป็นเพื่อนของแต่ละบุคคล ญาติมิตร เพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนบ้าน ที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจของแต่ละบุคคลในการเคลื่อนไหว หรือการเชื่อมโยงกันผ่านความสัมพันธ์ทางอ้อม ที่บุคคลเหล่านี้บางส่วนอาจเคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกับกลุ่มขบวนการก่อนหน้านี้หรือร่วมกับกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง และกิจกรรมสาธารณะอื่นในช่วงเวลาเดียวกัน จึงส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์แบบเดียวกัน อีกทั้งเครือข่ายในระดับปัจเจกบุคคลมีส่วนสำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลของกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่องค์กรดำเนินการอยู่ไปยังบุคคลภายนอก จึงสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและเป็นการขัดเกลาทางสังคมต่อบุคคลภายนอกให้เป็นไปในทิศทางสอดคล้องกับขบวนการ อันจะส่งผลอย่างมากในระดับมวลชนสนับสนุนขบวนการเพิ่มยิ่งขึ้น

ดังนั้น “เครือข่ายขององค์กร” (networks of organizations) ที่มีมาก่อนหน้า จึงมีความสำคัญและบทบาทหน้าที่อย่างมากต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพราะการขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่สามารถกระทำได้ด้วยเพียงลำพัง แต่มักประกอบขึ้นจากการทำงานร่วมกันของหลายเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกับตัวแสดงอื่น ๆ อันหลากหลาย และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการระดมทรัพยากร รวมถึงการรับสื่อเดียวกัน การเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอกด้วยกัน และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์บางอย่างร่วมกัน ทั้งนี้การศึกษาเครือข่ายระดับระหว่างองค์กรจะสะท้อนกระบวนการในส่วนต่าง ๆ เช่น การแบ่งหน้าที่การทำงาน รูปแบบเครือข่ายที่มีการกระจายอำนาจหรือการรวมศูนย์อำนาจ ปัจจัยที่ทำให้เครือข่าย/องค์กรครอบครองตำแหน่งเฉพาะบางอย่าง ซึ่งจะช่วยให้ทำความเข้าใจแนวทางในการขับเคลื่อนภายในขบวนการ รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย/องค์กร และพลวัตขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ด้วยเหตุนี้เราเฝ้าระวังการวิเคราะห์เครือข่าย

ทางสังคมมาศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณเชียงใหม่ จึงเป็นมุมมองใหม่ที่จะช่วยในการทำความเข้าใจว่า ใครเป็นกลุ่มคนที่ประกอบขึ้นเป็นขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่ มีเครือข่ายองค์กรใดบ้างที่เข้าร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวของขบวนการ พลังความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเครือข่าย การแบ่งหน้าที่ในการขบวนการรูปแบบของเครือข่าย ตลอดจนพลวัตของขบวนการต่อต้านทักษิณ

เครือข่ายภายในขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่

ขบวนการต่อต้านทักษิณเชียงใหม่ เป็นขบวนการที่ประกอบขึ้นจากหลากหลายเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้มิใช่กลุ่มเครือข่ายที่เพิ่งเกิดขึ้นชั่วคราว แต่เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมที่เคยมีบทบาทต่อสู้ทางการเมืองและสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มาอย่างยาวนาน (pre-existing group organization) ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายนักพัฒนาเอกชน (NGO) อดีตขบวนการนักศึกษา เครือข่ายชนชั้นกลางและนักธุรกิจ เครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่น และเครือข่ายนักศึกษา ที่เคยมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองในยุคขบไล่เผด็จการทหารและเรียกร้องประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อสิทธิชาวนาชาวไร่ การเรียกร้องประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ การต่อต้านการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเมืองเชียงใหม่ ตลอดจนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ที่ล้วนแล้วแต่มีเครือข่ายองค์กรเหล่านี้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการผลักดันประเด็นและขับเคลื่อนข้อเรียกร้อง และด้วยประสบการณ์การเคลื่อนไหวและเครือข่ายองค์กรที่กว้างขวางของพวกเขาก็ได้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญต่อการก่อตัวของขบวนการต่อต้านทักษิณเชียงใหม่ ซึ่งเครือข่ายองค์กรเหล่านี้ได้ร่วมมือกันก่อตั้ง “ขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่” ในยุคต่าง ๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายนักพัฒนาเอกชน (NGO) เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทมากที่สุดในการนำก่อตั้งและแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ

1) นักพัฒนาเอกชน

นักพัฒนาเอกชน (Non-government Organizations: NGOs) เป็นองค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อตั้งด้วยเป้าหมายมุ่งลดความไม่สมดุลที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ไม่เป็นธรรม และนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้มีโอกาสได้ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาของตน รวมถึงเพื่อสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิในทรัพยากรและชีวิตของผู้คน ที่ชาวนาชาวไร่ในภาคเกษตรกรรมยังคงเผชิญราคาสินค้าเกษตรตกต่ำจนเป็นหนี้สินล้นพ้น และยังประสบปัญหาการครอบครองที่ดินที่กระจุกตัวเพียงเจ้าที่ดินและค่าเช่าที่ไม่เป็นธรรม

พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มชาติพันธุ์ถูกเบียดขับจากชุมชนที่อยู่อาศัยเดิมในผืนป่าของตนให้ถอยร่นไปยังพื้นที่สูงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนต้องละทิ้งที่ดินทำกินและบุกรุกผืนป่า ขณะที่การเกษตรกรรมในพื้นที่ราบของเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงยังเป็นระบบการเช่าที่ดินที่สืบทอดมาจากระบบศักดินา ที่ดินทำการเกษตรได้กระจุกตัวอยู่ในมือของเจ้าที่ดินจำนวนน้อยแล้วปล่อยให้ชาวนาชาวไร่ที่ไร้ที่ดินทำกิน ระบบการเก็บค่าเช่านาในทศวรรษ 2510 มีลักษณะเอารัดเอาเปรียบและไม่เป็นธรรม โดยเรียกเก็บผลผลิตถึงครึ่งหนึ่งจากผลผลิตที่ผู้เช่านาทำได้ทั้งหมด การขูดรีดดังกล่าวนำไปสู่การรวมกลุ่มกันของชาวนาชาวไร่ในหลายอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เพื่อขอลดค่าเช่า แต่ทว่าข้อเรียกร้องของพวกเขาก็ถูกรัฐบาลเพิกเฉย ในช่วงนี้เองที่นักพัฒนาเอกชน (NGO) และขบวนการนิสิตนักศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ที่เพิ่งได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับเผด็จการทหาร ได้เข้าไปหนุนเสริมและทำงานความคิดร่วมกับนักพัฒนาเอกชน (NGO) ให้แก่ขบวนการชาวนาชาวไร่ จนสามารถจัดตั้ง “สหพันธ์

ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” ได้สำเร็จเมื่อพฤษภาคม พ.ศ.2517 และสามารถผลักดันพระราชบัญญัติควบคุมการเช่านาฉบับใหม่ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหการถูกขูดรีดค่าเช่านาได้สำเร็จ (Haberkorn, 2017)

ในเวลาต่อมาสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ถูกปราบปรามโดยการลอบสังหารผู้นำชาวนาของสหพันธ์ และเกิดเหตุการณ์ล้อมปราบขบวนการนิสิตนักศึกษาเมื่อ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ส่วนนักพัฒนาเอกชนถูกเพ่งเล็งและคุกคามจากรัฐเช่นเดียวกัน จึงหันมามุ่งเน้นส่งเสริมความคิดด้านประชาธิปไตยและส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนและยังคงทำงานด้านส่งเสริมพัฒนาชุมชน ในช่วงนี้เองที่นักพัฒนาเอกชนในเชียงใหม่เริ่มก่อตั้งเครือข่ายอย่างเป็นทางการด้วยการจัดตั้ง “มูลนิธิศึกษาพัฒนาภาคเหนือ” (มพน.) โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยการส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน อันกลายเป็นหน่ออ่อนของโครงการและอาสาสมัครนักพัฒนาภาคเหนือขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ (Tonghnuet, 2021) และในเวลาต่อมาได้พัฒนาไปสู่การก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ (กป.อพช.) ขึ้นในปี พ.ศ.2528 ทำให้จังหวัดเชียงใหม่กลายเป็นศูนย์กลางของนักพัฒนาเอกชน ที่มีบุคลากรในเครือข่ายมากที่สุดของภาคเหนือ (Thongdeeler, 2022) และเข้าไปเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์และเกษตรกรในภาคเหนือเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทับซ้อนและพยุราคาผลผลิตนำไปสู่การก่อตั้ง “เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ” (คกน.) ที่พัฒนาไปเป็น “สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ” (สกน.) เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรและสร้างพลังต่อรองกับภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม เริ่มเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทักษิณกับเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนภาคเหนือ โดยสาเหตุสำคัญหลายประการ การดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนที่ยังยื้อย่น การไม่แก้ไขปัญหการถือครองที่ดินทับซ้อนของชาวบ้านในพื้นที่ป่า เรื่องงบประมาณสนับสนุน และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่กระทบกับเมืองเชียงใหม่ ความขัดแย้งเหล่านี้ได้กลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ทำให้เมื่อเกิด “เครือข่ายสนธิ” ได้ก่อตั้ง “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ขึ้นที่กรุงเทพ พวกเขาจึงกลายเป็นผู้นำองค์กรในการจัดตั้ง “เครือข่ายพันธมิตรเชียงใหม่” เพื่อจัดตั้งขบวนการขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่และระดมมวลชนสนับสนุนการต่อสู้ของขบวนการฯ ที่กรุงเทพ จึงปรากฏว่ารายชื่อผู้ร่วมก่อตั้งมีเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนของนักพัฒนาเอกชนทั่วภาคเหนือเข้าร่วมขบวนการฯ ถึงกว่า 18 องค์กร และมีเครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายคนเดือนตุลา กลุ่มชนชั้นกลาง และนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีสายสัมพันธ์กับนักพัฒนาเอกชนได้เข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านทักษิณเช่นเดียวกัน โดยมีนายสุริยนต์ ทองหนูเอียด กองเลขา สกน. เป็นแกนนำเครือข่ายพันธมิตรเชียงใหม่ในฐานะตัวแทนภาคประชาชน (Manager Online, 2006) เพื่อแสดงการคัดค้านโครงการและนโยบายของรัฐบาลทักษิณที่สร้างผลกระทบต่อนคนจน เกษตรกรรายย่อย และองค์กรภาคประชาชน (Prachatai, 2006) รวมถึงเพื่อสร้างการรับรู้ทางสังคมเป็นแนวร่วมในการผลักดันประเด็นปัญหาของประชาชนและปัญหาสาธารณะอื่น ๆ โดยใช้พื้นที่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในปี พ.ศ.2549 รวมถึงเข้าร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการเสื้อเหลือง ช่วงกลุ่ม กปปส.ด้วยเช่นเดียวกัน (Cheangsan, 2018)

เครือข่ายนักพัฒนาเอกชนมีบทบาทเป็นแกนนำของกลุ่มพันธมิตรเชียงใหม่ในช่วงแรกเพราะนำเอาประสบการณ์และความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวมาก่อน และเป็นแกนนำหลักในการสร้างแนวร่วมกับนักวิชาการ คณาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ทำงานร่วมกับ NGOs ทำให้ได้รับความสนใจและแรงสนับสนุนให้ใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถานที่ทำกิจกรรมเคลื่อนไหวของกลุ่มในช่วงต้น รวมถึงเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสื่อมวลชนในเครือ ASTV ทำให้ได้มีช่องทางการสื่อสารไปยังเครือข่ายนักธุรกิจและชนชั้นกลางในเชียงใหม่ ส่งผลให้ขบวนการสามารถขยายแนวร่วมไปยังชาวเชียงใหม่ได้เป็น

ผลสำเร็จ โดยเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนมีบทบาทอย่างมากต่อการฉายภาพให้ชาวเชียงใหม่เห็นถึงปัญหาความไม่โปร่งใสในโครงการก่อสร้างในพื้นที่ดอยสุเทพและดอยหลวงเชียงดาว อันเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติและสัญลักษณ์ชาวเชียงใหม่หวงแหน และการชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐบาลทักษิณในการแก้ไขปัญหาที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ และผลกระทบจากโครงการรัฐของเกษตรกรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ รวมไปถึงปัญหาทุจริตคอร์รัปชันและผลประโยชน์ทับซ้อนเชิงนโยบายเขตการค้าเสรีไทย – จีนผ่านการจัดเวทีสัมมนาและการเชิญวิทยามาให้ความรู้แก่ชาวเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเป็นแกนนำพามวลชนเข้าตรวจสอบการทำงาน “ทัวร์นกขมิ้น” ของทักษิณ ชินวัตร ส่งผลให้ชาวเชียงใหม่ต่างสนับสนุนเงินทุนในการเคลื่อนไหวและเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงทั้งที่จัดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพฯอย่างต่อเนื่อง

2) ขบวนการนิสิตนักศึกษาเดือนตุลา พ.ศ.2516

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ประเทศไทยหลังสิ้นสุดยุคการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการผ่อนคลายบรรยากาศทางการเมืองที่ตึงเครียดและปิดกั้นการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ประกอบกับการเกิดสถาบันอุดมศึกษาตามภูมิภาคทั่วประเทศ มีการขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกผ่านสื่อมวลชนและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ กระทั่งกลางทศวรรษ 2510 จึงเริ่มมีกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตย บรรยากาศทางการเมืองที่ผ่อนคลายก็เปิดกว้างให้เชื้อต่อการเติบโตทางความคิดและกระตุ้นสำนึกทางการเมืองในหมู่นิสิตนักศึกษา ราวปีพ.ศ. 2512 – 2513 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความตื่นตัวทางการเมืองและสังคมค่อนข้างสูง นักศึกษาเริ่มก่อตั้งกลุ่มอิสระและชมรมต่าง ๆ ทำกิจกรรมและการเคลื่อนไหวทางความคิดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ มีการนำความคิดทฤษฎีทางการเมืองอันหลากหลายมาเผยแพร่พร้อมทั้งตั้งคำถามต่อระบบสังคมการเมือง ดังเช่น “วารสารยูงทอง” และ “เจ้าชื่อทองกวาว” ซึ่งผลักดันให้เกิดการตื่นตัวทางสังคม การเมือง และประชาธิปไตย (Chiangkul, 2003) และการตีพิมพ์หนังสือ “วลัญชทัศน์” ของกลุ่มวลัญชทัศน์ “ฉบับภัยเขียว” ที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันทหารว่าเป็นภัยสำคัญต่อการเมืองไทย เมื่อภัยเขียวถูกตีพิมพ์และแพร่กระจายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ได้รับความสนใจจากคณาจารย์และนักศึกษาใหม่ให้เข้าร่วม ซึ่งต่อมาได้พัฒนากลุ่มวลัญชทัศน์ไปเป็น “แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ซึ่งต่อมาได้ร่วมเคลื่อนไหวกับ “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย” (ศนท.) ตามสถานการณ์ทางการเมืองที่กรุงเทพมหานคร (Na Talang, 2006)

เมื่อศูนย์กลางนักศึกษาเริ่มอภิปรายรัฐบาลในประเด็นการแทรกแซงอำนาจตุลาการ และขัดต่อหลักการประชาธิปไตย แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ร่วมเคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าวเช่นเดียวกัน โดยจัดการชุมนุมเพื่ออภิปรายรัฐบาลถนัด โดยมีผู้เข้าร่วมชุมนุมกว่าพันคน เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองที่กรุงเทพฯ เริ่มตึงเครียด จึงเริ่มจัดการชุมนุมประท้วงที่ประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อกดดันรัฐบาล โดยมีนักศึกษาหลายสถาบันเข้าร่วมการประท้วงทั้งจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ วิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ วิทยาลัยพลศึกษา โดยมีประชาชนรวมถึงนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือได้ประกาศหยุดเรียนและเข้าร่วมราว 5,000 – 6,000 คน การชุมนุมประท้วงที่ประตูท่าแพ ดำเนินต่อเนื่องจนกระทั่งจอมพลถนอม ลาดออกจากตำแหน่ง การชุมนุมของแนวร่วมนักศึกษาและประชาชนจึงยุติลง (Thai News, 1973)

ภายหลังจากได้รับชัยชนะในการขับไล่รัฐบาลเผด็จการทหาร ขบวนการแนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังคงมีบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียน นักศึกษามีความตื่นตัวทางการเมืองและมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ซึ่งนอกจากจะหันมาให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยแล้ว นักศึกษาบางกลุ่มยังศึกษาแนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมและลัทธิมาร์กซ์ และหันมาให้ความสนใจไปที่การ

ช่วยเหลือประชาชน กรรมการผู้ใช้งาน และการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาชนบท โดยมีการขยายความร่วมมือเป็นเครือข่ายในระดับต่าง ๆ เช่น จัดตั้งศูนย์กลางนักเรียนเชียงใหม่ – ภาคเหนือ ที่มีบทบาททำกิจกรรมทางสังคมในแต่ละจังหวัด และการจัดตั้งศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ ที่มีบทบาทในการส่งนักศึกษาไปสนับสนุนให้ประชาชนกล้าลุกขึ้นต่อสู้เพื่อสิทธิของตน (Puensan, 2006) รวมถึงร่วมมือกับชาวนาชาวไร่ต่อสู้กับนายทุนและรัฐในประเด็นระบบค่าเช่าและการแบ่งปันผลประโยชน์จากที่ดินที่ไม่เป็นธรรม ด้วยการจัดทำ “โครงการชาวนา” เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมการเช่านาในการโต้แย้งกับเจ้าที่ดิน รวมไปถึงการจัดตั้งมวลชนเพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของเกษตรกรร่วมกับเครือข่ายนักพัฒนาเอกชน (NGO) จนขบวนการชาวนาชาวไร่เข้มแข็งและก่อตั้งเป็น “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่ภาคเหนือ” แต่พวกเขาถูกปราบปรามโดยรัฐในเวลาต่อมา นักศึกษาถูกตรวจสอบและถูกจับกุมในประเด็นความเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ ทำให้นักศึกษาบางส่วนตัดสินใจเข้าไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งถูกควบคุมตัวไปยัง “ศูนย์การกฤษฎีกา” จังหวัดเชียงใหม่ โดยในส่วนของกลุ่มที่รอดพ้นจากการถูกควบคุมโดยรัฐหลายคนได้ยุติบทบาทการเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมือง

เมื่อเวลาผ่านไปพวกเขาได้เติบโตขึ้นกลายเป็นชนชั้นกลางที่ยังคงมีจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อความเท่าเทียม โดยยังคงเข้าไปมีบทบาทต่อการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ร่วมกับเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ตลอดจนคัดค้านการพัฒนาเมืองที่ไม่สอดคล้องกับเชียงใหม่ และเมื่อกลุ่มเครือข่ายสนิทก่อตั้งกลุ่มพันธมิตรฯ ขึ้น พวกเขาก็เข้าร่วมกับเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ร่วมกันก่อตั้ง “กลุ่มพันธมิตรจังหวัดเชียงใหม่” อดีตนักศึกษาเดือนตุลามีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชนชั้นกลางในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีสายสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักธุรกิจที่เคยผลักดันประเด็นการพัฒนาเมืองและสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่ร่วมกันมาก่อน จึงได้รับการตอบรับจากเครือข่ายนักธุรกิจในเชียงใหม่เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถขยายฐานคิดไปยังกลุ่มผู้นักธุรกิจสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในเชียงใหม่ได้เพิ่มขึ้น ในเวลาต่อมาเมื่อแกนนำจากเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนได้ลดบทบาทลง พวกเขาได้ก้าวขึ้นมาเป็นแกนนำรุ่นที่สองของขบวนการร่วมกับตัวแทนชนชั้นกลาง และควบคุมทิศทางการเคลื่อนไหวของขบวนการไปในทิศทางที่เป็นอนุรักษ์นิยม ราชชาตินิยม และเป็นปฏิปักษ์ต่อประชาธิปไตยมากขึ้น โดยในช่วงดังกล่าวนี้ “กลุ่มเสื้อแดง” ขบวนการผู้สนับสนุนทักษิณ ชินวัตรเริ่มเคลื่อนไหวโดยใช้ความรุนแรงจนเกิดการปะทะกับกลุ่มพันธมิตรเชียงใหม่ แกนนำจากกลุ่มอดีตนักศึกษาจึงเป็นกำลังสำคัญในการปรับแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการเป็นการทำงานทางความคิดและสนับสนุนรูปแบบการเมืองใหม่ของกลุ่มพันธมิตรฯ พร้อมทั้งเปลี่ยนรูปแบบการชุมนุมจากในพื้นที่เชียงใหม่เป็นการนำมวลชนไปร่วมที่กรุงเทพฯ เป็นสำคัญ

3) ชนชั้นกลางในจังหวัดเชียงใหม่

ชนชั้นกลางในจังหวัดเชียงใหม่เป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ดีและมีการศึกษาดี ซึ่งเติบโตขึ้นจากการพัฒนาเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลักทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภาคเหนือ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) และยังเป็นผู้ที่มิชอบทางในการแสดงออกทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นผ่านการมีสายสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจหรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยกลุ่มชนชั้นกลางในเชียงใหม่มักมีการสร้างสายสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือทางราชการเพื่อสร้างความมั่นคงทางธุรกิจ หรือจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์หลายหลายกลุ่ม เช่น หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ สภาอุตสาหกรรมจังหวัด สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว และสมาคมโรงแรมไทยภาคเหนือ ซึ่งจะรวบรวมเอาผู้ประกอบการธุรกิจเดียวกันขึ้นเป็นเครือข่ายที่ใกล้ชิดกัน โดยกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเจรจาต่อรองกับผู้มีอำนาจให้ผ่อนผันหรือละเว้นกฎเกณฑ์ในลักษณะแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนกัน (Nethipo, 2000)

ชนชั้นกลางในเชียงใหม่เริ่มปรากฏความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเด่นชัดในช่วง พ.ศ. 2528 โดยร่วมมือกับมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ (เครือข่ายนักพัฒนาเอกชน) จัดตั้ง “ชมรมเพื่อนเชียงใหม่” เพื่อเคลื่อนไหวคัดค้านประเด็นสัมปทานป่าไม้ ที่จะส่งผลกระทบต่อเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำและเหมืองฝายของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้สามารถระดมการสนับสนุนจากชาวเชียงใหม่ได้เป็นจำนวนมาก (Phulsukho, 2021) รวมไปถึงการมีบทบาทในการคัดค้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ ที่ชมรมเพื่อนเชียงใหม่ทำการรณรงค์อย่างแข็งขันจนกระทั่งโครงการนี้ต้องยกเลิกไปในที่สุด ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 กลุ่มชนชั้นกลางในเชียงใหม่ได้ร่วมมือกับนักวิชาการขึ้นเพื่อผลักดันประเด็นสิทธิในการเลือกผู้ว่าราชการของเชียงใหม่ ซึ่งในเวลาต่อมาสภาเวียงพิงค์ได้เริ่มทำหน้าที่ในนาม “ตัวแทนภาคประชาชน” เพื่อตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและคัดค้านการสร้างเครือข่ายกับชาวบ้านผ่านระบบอุปถัมภ์ และการรณรงค์ให้คนเชียงใหม่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ซึ่งภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว การรวมกลุ่มภาคประชาชนที่เป็นความร่วมมือระหว่างชนชั้นกลาง อดีตขบวนการนักศึกษา และเครือข่ายนักพัฒนาเอกชนก็เข้มแข็งมากขึ้นและยกระดับเป็นการรวมกลุ่มภาคประชาสังคม “ภาคีคนฮักเชียงใหม่” เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบายพัฒนาเมืองเชียงใหม่ (Sittrakool, 2015)

กระทั่งปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา กลุ่มเครือข่ายชนชั้นกลางในเชียงใหม่ เครือข่ายนักพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ พบว่ารัฐบาลทักษิณริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองเชียงใหม่โดยไม่ผ่านการรับฟังความเห็นของประชาชนและจัดทำรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการไนท์ซาฟารี โครงการกระเช้าไฟฟ้าขึ้นดอยสุเทพ โครงการกระเช้าดอยหลวงเชียงดาว ตลอดจนการมีความคิดเห็นเชิงนโยบายที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อเครือข่ายสนธิได้ทำการก่อตั้ง “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ขึ้นมา กลุ่มเครือข่ายชนชั้นกลางในเชียงใหม่ เครือข่ายนักพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งเคยได้เคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองร่วมกันมาอย่างยาวนานและมีเป้าหมายเพื่อเมืองเชียงใหม่เหมือนกันจึงได้ร่วมมือกันก่อตั้ง “เครือข่ายพันธมิตรเชียงใหม่” เพื่อเป็นแนวร่วมกับกลุ่มพันธมิตร ฯ ของสนธิ ในช่วงแรกก่อตั้งมีแกนนำที่เป็นนักพัฒนาเอกชนเป็นแกนหลักสำคัญ โดยเครือข่ายชนชั้นกลางเชียงใหม่มีบทบาทในสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและจัดระดมมวลชนเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพฯ โดยให้ความสำคัญกับการต่อสู้กับระบอบทักษิณในประเด็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ผลประโยชน์ทับซ้อนของตระกูลชินวัตร การใช้อำนาจในทางมิชอบ การเป็นเผด็จการรัฐสภา การแทรกแซงองค์กรอิสระ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และปัญหาโครงการรัฐที่ไม่ผ่านความเห็นชอบของชาวเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อนักพัฒนาเอกชนลดบทบาทนำลงได้มีการเลือกตั้งแกนนำรุ่นสองขึ้นมา ในช่วงนี้เครือข่ายชนชั้นกลาง นักธุรกิจ และนักวิชาการจึงมีบทบาทนำขบวนการอย่างแข็งขัน ในช่วงนี้พวกเขาหันมาตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ความขัดแย้งดินแดนทับซ้อนบริเวณเขาพระวิหารและประเด็นทรัพยากรน้ำมันของไทยทำให้ได้รับแรงสนับสนุนจากมวลชนน้อยลง กระทั่งเมื่อกลุ่มพันธมิตร ฯ จัดตั้งพรรคการเมืองที่นำเสนอรูปแบบการเมืองใหม่ พวกเขามีบทบาทสำคัญในการรณรงค์หาผู้ลงสมัครและหาเสียงเลือกตั้งปี พ.ศ. 2554 และเป็นผู้ร่วมรณรงค์ยุทธศาสตร์ Vote No เพื่อปฏิรูปการเมืองในพื้นที่เชียงใหม่อย่างเข้มแข็ง ก่อนจะลดบทบาทลง อย่างไรก็ตามเมื่อยิ่งลักษณ์ ชินวัตร รัฐบาลสืบทอดอำนาจของทักษิณดำเนินการผลักดันกฎหมายนิรโทษกรรมที่หมายรวมถึงทักษิณ ชินวัตร จึงมีชนชั้นกลางและนักธุรกิจเชียงใหม่กลุ่มใหม่เป็นแกนนำหลักในการคัดค้านกฎหมายนิรโทษกรรมร่วมกับเครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่น จนนำไปสู่การก่อตั้ง “กลุ่มกปปส.เชียงใหม่” เมื่อปี พ.ศ. 2556 โดยทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น ดนตรีเปิดหมวกและการชูป้ายประท้วงโดยสงบเพื่อแสดงอารยะขัดขืน ส่งผลให้มีชาวเชียงใหม่เข้าร่วมจำนวนมาก นอกจากนี้เครือข่ายชนชั้นกลางยังสามารถสร้างแนวร่วมกับกลุ่ม

นักศึกษา คณาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และบุคลากรทางการแพทย์จนสามารถจัดตั้งเครือข่ายย่อยในเชียงใหม่ได้จำนวนมาก ก่อนจะยุติบทบาทลงด้วยการทำรัฐประหารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปี พ.ศ.2557

บทสรุป

ขบวนการต่อต้านทักษิณเป็นหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ส่งผลสะเทือนมากที่สุดครั้งหนึ่งในห้วงประวัติศาสตร์การเมืองไทยร่วมสมัย พวกเขาไม่เพียงแต่ประสบความสำเร็จในการโค่นล้มรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลตัวแทนทักษิณได้สำเร็จ แต่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและท้าทายระเบียบแบบแผนประชาธิปไตยไปอีกนับทศวรรษ ปรากฏการณ์ขบวนการต่อต้านทักษิณจึงมีความน่าสนใจและมีความซับซ้อนของประเด็นปัญหาให้ผู้วิจัยเข้ามาทำการศึกษาในหลากหลายแง่มุม แต่ทว่ายังไม่สามารถทำความเข้าใจขบวนการต่อต้านทักษิณที่มีความหลากหลายในตัวแสดงได้ การศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) ที่มุ่งทำความเข้าใจเครือข่ายภายในขบวนการ โดยเน้นความสำคัญของเครือข่ายที่มีมาก่อนหน้าภายในชุมชนว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง จึงเป็นแนวทางวิเคราะห์ที่ช่วยในการทำความเข้าใจขบวนการต่อต้านทักษิณในระดับภูมิภาค ที่ปรากฏว่ามีกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่เคยมีประสบการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองเข้าเป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งขบวนการ ขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มภาคประชาสังคมที่เคยมีบทบาทต่อสู้ทางการเมืองและสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มาอย่างยาวนาน อาทิ เครือข่ายนักพัฒนาเอกชน (NGO) อดีตขบวนการนักศึกษา และเครือข่ายชนชั้นกลางและนักธุรกิจ ซึ่งพวกเขามีความคับข้องใจทางการเมืองคล้ายคลึงกัน จึงเริ่มต้นสร้างความสนิทสนมและรวมตัวกันเหนียวแน่น มีการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกัน ทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ จิตสำนึก และความรู้สึกร่วมกันเมื่อร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรขบวนการต่อต้านทักษิณเชียงใหม่ขึ้นมาแล้วก็อาศัยประสบการณ์การทำงานจัดตั้งในการขยายมวลชนเพื่อสร้างเครือข่ายระดับหน่วยย่อย ที่มีการติดต่อกันและทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ขบวนการต่อต้านทักษิณจังหวัดเชียงใหม่มีฐานมวลชนสนับสนุนเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางในพื้นที่เมืองเป็นหลัก และสามารถระดมทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถึงกระนั้นในขบวนการก็มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ระหว่างเครือข่ายเช่นเดียวกัน เครือข่ายที่มีทรัพยากรมากที่สุดและมีแนวคิดแบบอนุรักษนิยมสุดโต่งได้กลายเป็นผู้นำขบวนการและทิศทางการเคลื่อนไหว และเบียดขับกลุ่มเครือข่ายที่มีแนวคิดแบบเสรีนิยมออกไปจากขบวนการ ในท้ายที่สุดขบวนการต่อต้านทักษิณจึงถูกครอบงำด้วยกลุ่มพลังอนุรักษนิยมในท้ายที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง ผู้วิจัยที่เลือกใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมได้และการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ควรระมัดระวังการรับรู้ข้อมูลอย่างมีอคติจนส่งผลต่อการปฏิบัติตนเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจึงต้องตระหนักถึงจริยธรรมการวิจัยอยู่เสมอ
2. จากการศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเสนอว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลการเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองที่ผ่านมาแล้ว ผู้ที่เคยเข้าร่วมเคลื่อนไหวอาจเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองหรืออุดมการณ์ของตนเองไปแล้ว ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องสอบถามข้อมูล

ความคิดเห็นให้ชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาดังกล่าว และควรนำเสนอให้เห็นถึงพลวัตทางความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อคงไว้ซึ่งความเที่ยงตรงของข้อมูล

3. ในการศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณ ชินวัตรจังหวัดเชียงใหม่ ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังขบวนการเคลื่อนไหวแบบอนุรักษ์นิยมในภาคเหนือที่มีแนวคิดและทิศทางการเคลื่อนไหวที่ใกล้เคียงกันมาประกอบรวมด้วย เพราะเครือข่ายภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ จังหวัดเชียงใหม่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่น ๆ ในภาคเหนือ ผ่านสายสัมพันธ์ส่วนตัวของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้สามารถสร้างการวิเคราะห์เครือข่ายสังคมที่จะสามารถอธิบายขบวนการต่อต้านทักษิณที่สามารถสร้างเครือข่ายพันธมิตรได้อย่างกว้างขวาง

References

- Archamas, N. (2015). Right-Wing Social Movements and Civic Terror Construction: A Case Study of the Enforcement of Le'se-Majeste' in Contemporary Thai Political Conflict. *Journal of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University*, 27(1), 49–82.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/171491>
- Cheangsan, U. (2018). *The People Politics*. Matichon.
- Chiangkul, W. (Ed.). (2003). *Thai Student Movement from 1932 to October 14, 1973*. Saitharn
- Diani, M. (2003). Introduction: Social Movements, Contentious Actions, and Social Networks: 'From Metaphor to Substance'. In Diani, M., & McAdam, D. (2003). *Social Movements and Networks: Relational Approaches to Collective Action (Comparative politics)*. Oxford University.
- Florence, P. (2003). *Social Networks Matter. But how*. In Diani, M., & McAdam, D. (2003). *Social Movements and Networks: Relational Approaches to Collective Action (Comparative politics)*. Oxford University.
- Haberkorn T. (2017). *Revolution Interrupted: Farmers, Students, Law, and Violence in Northern Thailand*. University of Wisconsin.
- Jenkins, J. (1983). Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements. *Annual Review of Sociology*, 9(1), 527–553. doi:10.1146/annurev.so.09.080183.002523
- Kraiphon, A. (2016). *Framing the Mobilization of the Chula Network for Morality*[Master's thesis, Chulalongkorn University].
- Manager Online. (2006, August 22). *The Chiang Mai PAD calls on the police to find a leaker attacking them*. <https://mgronline.com/politics/detail/9490000106673>

- Na Talang, A. P. (2006). Origin of Northern Student Movement. In *Memorial at the Funeral Ceremony of Mr. Kraiwut Sirinupong*. essay, n.p.
- Nethipo, V. (2000). Influences in Thai Local Politics: A Case Study of Chiang Mai City. *Journal of Social Sciences*, 31(2), 168–235.
- Oberscall, A. (1973). *Social Conflict and Social Movements*. Prentice–Hall.
- Phatharathananunth, S. (2006). *Civil Society and Democratization: Social Movements in Northeast Thailand*. Nordic Institute of Asian Studies.
- Phulsukho, S. (2021, September 13). *Interview Mr. Chatchawan Thongdeelert*. Local Development Institute. <https://www.ldi.or.th/2021/09/14/chatchawal/>
- Prachatai. (2006, February 19). *23 Northern Civil Society Organization prepares to protest Thaksin at Chiang Mai*. <https://prachatai.com/journal/2006/02/7385>
- Puensan, P. (2006). Kraiwut Sirinupong and the Struggle of the Northern People's Student Movement. In *Memorial at the Funeral Ceremony of Mr. Kraiwut Sirinupong*. essay, n.p.
- Sritrakool, S. (2015). *Concepts and Proposals for The Self-governing of Chiang Mai, Thailand*. [Master's thesis, Thammasat University].
- Thai News. (1973, October 16). *Nak Suk Sa Tang Chiang Mai Wai A Lai*. Thai News.
- Thabchumpon, N. (2016). Contending Political Networks: A Study of the “Yellow Shirts” and “Red Shirts” in Thailand's Politics. *Southeast Asian Studies*, 5, 93–113.
- Thongdeelert, C. (2022). (Issue brief). *Record of the Northern NGOs from memories*. Northern Development Foundation.
- Tonghnueid, S. (2021). (Issue brief). *History of Northern Development Foundation*. Northern Development Foundation.